

KATARZYNA CZERWIŃSKA-KORAL

ORZECNICTWO W SPRAWACH ROLNYCH

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE W ROLNICTWIE

1. Istnienie bezpośredniego związku gospodarstwa domowego z gospodarstwem rolnym w rozumieniu art. 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników jest możliwe wówczas, gdy gospodarstwo domowe pozostaje z gospodarstwem rolnym, między innymi, w związku miejscowym. Podstawowym kryterium decydującym o istnieniu owego bezpośredniego związku między obydwoma gospodarstwami jest zachodzący pomiędzy nimi związek o charakterze funkcjonalnym, który przejawia się w tym, że gospodarstwo domowe tworzy wraz z gospodarstwem rolnym pewną zorganizowaną pod względem gospodarczym całość. To zaś powoduje, że ustalenie takiego bezpośredniego związku z całą pewnością nie może pomijać związku miejscowego zachodzącego pomiędzy tymi gospodarstwami. Chodzi bowiem o to, aby gospodarstwo domowe stanowiło swoiste (bezpośrednie) zaplecze dla gospodarstwa rolnego, przyczyniające się do jego sprawnego funkcjonowania, korzystając równocześnie z dochodów uzyskiwanych w gospodarstwie rolnym. Praca w tym gospodarstwie domowym ma powodować, że małżonek rolnika w nim zatrudniony, choć w sposób pośredni, uczestniczy jednak w prowadzeniu samego gospodarstwa rolnego, stwarzając rolnikowi odpowiednie warunki do prowadzenia działalności rolniczej. Taka realna możliwość istnieje natomiast tylko wówczas, gdy gospodarstwo domowe wchodzi w skład gospodarstwa rolnego albo gdy jest położone w jego bliskim sąsiedztwie.
2. Obowiązek wychowywania wspólnych małoletnich dzieci pozostaje w sferze regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i stanowi obowiązek małżonków bez względu na ewentualny fakt prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pozostawania małżonkiem rolnika. Może on jednak stanowić przesłankę do objęcia małżonka rolnika ubezpieczeniem społecznym na podstawie art. 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ale tylko wówczas, gdy jest realizowany

w gospodarstwie domowym bezpośrednio (funkcjonalnie) związanym z gospodarstwem rolnym, czyli jest wykonywany równocześnie z prowadzeniem tego gospodarstwa domowego.

Wyrok SN z dnia 3 lipca 2024 r., III USKP 134/23,
Legalis nr 3102256

1. Wprawdzie ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych nie zawiera definicji pojęcia „zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej”, jednakże przyjmuje się, że są to czynności niezbędne do prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa rolnego.
2. „Przejażdżka rowerowa” nie spełnia definicji czynności związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Wyrok SN z dnia 18 września 2024 r., II USKP 50/24,
Legalis nr 3138308

OBRÓT NIERUCHOMOŚCIAMI ROLNYMI

1. Małżonkowie pozostający w ustroju rozdzielności majątkowej małżeńskiej nie mogą wprawdzie nabyć majątku do wspólności majątkowej małżeńskiej, gdyż we wspólności takiej w dacie dokonania czynności nie pozostają, ale właśnie z tej przyczyny poprzez odesłanie z art. 46 KRO w drodze analogii należy stosować art. 1035 KC w zw. z art. 197 KC i przyjąć, że w takiej sytuacji nabycia małżonkowie dokonują do majątku osobistego, a ich udziały są wówczas równe. Stanowisko przyjmujące, że oświadczenie małżonków, iż nabycia dokonują do majątku wspólnego w sytuacji, gdy pozostają w ustroju rozdzielności majątkowej małżeńskiej, skutkuje nieważnością umowy, należy odrzucić.
2. Nie ma przeszkód do zatrzymania przez przekazującego rolnika inwentarza żywego wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego, o ile nie był czynnikiem przesądzającym o możliwości prowadzenia produkcji rolnej i jej optymalizacji.
3. Nie ma przeszkód, by w przypadku umowy przeniesienia gospodarstwa rolnego od razu zawrzeć umowę rozporządzającą. Z art. 85 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników nie wynika przy tym, by w umowie przenoszącej własność gospodarstwa rolnego na następcę konieczne było zawarcie zobowiązania do prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz określenie świadczeń następcy na rzecz rolnika. Jeżeli umowa nie zawiera szczegółowych postanowień dotyczących obowiązków następcy w stosunku do zbywcy, zastosowanie znajdzie art. 88 tej ustawy. Rolnik może zatem żądać w stosunku do zbyw-

cy świadczeń przewidzianych w art. 908 § 1 KC w zakresie uzasadnionym jego potrzebami i członków jego rodziny oraz warunkami majątkowymi i osobistymi następcy, z uwzględnieniem nakładu jego pracy w gospodarstwie rolnika i korzyści uzyskanych od rolnika przed objęciem gospodarstwa. W przypadku natomiast, gdy rolnik przeniósł własność gospodarstwa rolnego na następcę przed nabyciem uprawnień do emerytury lub renty, a w umowie zawartej w celu wykonania umowy z następcą nie postanowiono inaczej, ma prawo żądać od następcy świadczeń pieniężnych określonych w art. 88 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Ustawodawca uregulował też konsekwencje niepodjęcia lub zaprzestania przez następcę pracy w gospodarstwie rolnym. W przypadku umowy z następcą mogą one skutkować rozwiązaniem umowy przez sąd na żądanie rolnika (art. 87 ustawy), natomiast w przypadku zawarcia umowy przenoszącej własność gospodarstwa rolnego do rozwiązania umowy może dojść w przypadkach określonych w art. 89o ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Niepodjęcie pracy w gospodarstwie rolnym nie stanowi zatem podstawy do stwierdzenia nieważności umowy.

4. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników nie uzależnia także nabycia przez rolnika uprawnień emerytalno-rentowych od wyzbycia się gospodarstwa, a tylko od osiągnięcia określonego wieku. Jedynie przyznanie rolnikowi emerytury przed osiągnięciem tego wieku, a także pełna wypłata świadczeń z tytułu emerytury lub renty rolniczej, zostały uzależnione od zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej, za które uznaje się, między innymi, wyzbycie się własności gospodarstwa rolnego za pomocą umowy zawartej w celu wykonania umowy z następcą, jak też umowy darowizny czy dożywocia.

Wyrok SN z dnia 8 lutego 2024 r., II CSKP 1229/22,
Legalis nr 3048842

1. Znaczenie pojęcia gospodarstwa rolnego z art. 55³ KC nie powinno być ograniczane w ten sposób, aby było możliwe wypełnienie i zastąpienie niezbędnych składników wyrażenia „gospodarstwo rolne” wyłącznie nieruchomością rolną rozumianą jako część powierzchni ziemskiej, na której mogą znajdować się iluzoryczne komponenty zorganizowanego zespołu składników. Prawidłowa wykładnia przepisu art. 55³ KC stoi w opozycji do twierdzenia, zgodnie z którym gospodarstwo rolne miałyby oznaczać nie więcej niż nieruchomość rolną – ziemię, która miałaby stanowić całość czy zespół składników materialnych i niematerialnych, a więc zespół produkcyjny. W takim zespole konieczna jest bowiem aktywna wytwórcza działalność komponentów gospodarstwa. Jeżeli zatem sam podmiot przypisujący określonej nieruchomości charakter „zorganizowanej

całości gospodarczej” w istocie przydaje jej pomocnicze, marginalne znaczenie dla całokształtu prowadzonych przez siebie działań gospodarczych, wytwórczych czy sadowniczych, to nie sposób przyjąć, aby taka nieruchomość rolna spełniała kryteria, o których mowa w art. 55³ KC, gdzie nieodzowne i bezsporne pozostaje istnienie powiązania funkcjonalnego dla potrzeb prowadzenia działalności rolniczej.

2. Do naruszenia uprawnień z art. 206 KC nie dochodzi nie tylko wówczas, gdy współwłaściciele zawarli porozumienie określające inny od ustawowego sposób korzystania z rzeczy wspólnej albo gdy zostało wydane w tym przedmiocie orzeczenie sądu, ale także wtedy, gdy jeden ze współwłaścicieli zrezygnuje z wykonywania tego uprawnienia na rzecz innego lub innych współwłaścicieli.

Postanowienie SN z dnia 29 października 2024 r., I CSK 2953/23,
Legalis nr 3138218

Każda rzecz, niezależnie od jej rodzaju, może przynosić pożytki naturalne oraz cywilne. O pożytkach rzeczy można mówić dopiero wtedy, gdy są one normalnym dochodem z rzeczy. Dochód normalny, to taki, który ma charakter stałych lub okresowych przychodów, jakie przynosi rzecz według zasad prawidłowej gospodarki, chociażby nawet z uszczupleniem substancji rzeczy, m.in. owoce, płody rolne, jaja, mleko, przychówek inwentarza żywego. Płody rzeczy i jej części składowe mogą być kwalifikowane jako pożytki dopiero po ich odłączeniu. Wówczas uzyskują charakter rzeczy mogących być samodzielnym przedmiotem prawa. Dopóki owoce znajdują się na drzewach, a piasek nie został od gruntu odłączony, dopóty owoce i piasek są częściami składowymi, które dzielą los prawny rzeczy głównej (art. 47 § 1 KC). Przykładowo drewno pochodzące z lasu stanowiącego składnik majątku osobistego małżonka oraz kwoty uzyskane ze sprzedaży tego drewna należą do majątku wspólnego małżonków, jeżeli są pożytkami rzeczy w rozumieniu art. 53 § 1 KC. Z powyższego wynika, że przychówek z inwentarza żywego, stanowiącego składnik gospodarstwa rolnego uczestnika, jako pożytek naturalny tego gospodarstwa rolnego tworzył majątek wspólny wnioskodawczyni i uczestnika (art. 32 § 2 pkt 2 KRO [do 19 stycznia 2005 r.] i art. 31 § 2 pkt 2 KRO [od 20 stycznia 2005 r.]). Oczywistym jest, że po wejściu przychówka do majątku wspólnego, kolejny przychówek stanowił już dochód z majątku wspólnego.

Postanowienie SN z dnia 3 października 2024 r., I CSK 437/24,
Legalis nr 3130600

W razie braku porozumienia współwłaścicieli podział fizyczny rzeczy jest domyślnym sposobem zniesienia współwłasności, także w odniesieniu do gospodar-

stwa rolnego (art. 213 § 1 KC). Stosowanie unormowań zawartych w art. 214 KC wchodzi w rachubę dopiero w przypadku uprzedniego dokonania oceny, że nie ma zgody wszystkich współwłaścicieli, a podział fizyczny byłby sprzeczny z zasadami prawidłowej gospodarki.

Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2024 r., I CSK 3449/23,
Legalis nr 3170500

W razie przyznania rzeczy bądź prawa podlegającemu postępowaniu podziałowemu jednemu ze współwłaścicieli, przepisy prawa materialnego zawierają uregulowania zawierające pewne wytyczne dla sądu, którymi powinien kierować się przy wyborze osoby, któremu dana rzecz bądź prawo jest przydzielane. Są one zawarte chociażby w art. 213 i 214 KC, dotyczących gospodarstwa rolnego. W stosunku do innych rzeczy (bądź praw), jak stanowi art. 212 § 2 w zw. z art. 1035 KC i art. 46 KRO (w odniesieniu do byłego majątku wspólnego małżonków), może być ono przyznane jednemu ze współwłaścicieli „stosownie do okoliczności”. W istocie więc decyzja w tym przedmiocie należy do sądu, który przyznając rzecz (prawo) jednemu ze współwłaścicieli, powinien uwzględnić wszelkie okoliczności sprawy. To zatem sąd meriti na podstawie okoliczności faktycznych, istotnych dla rozstrzygnięcia zaistniałego pomiędzy stronami sporu, podejmuje ostateczną decyzję.

Postanowienie SN z dnia 20 sierpnia 2024 r., I CSK 1287/23,
Legalis nr 3112658

PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNIE I WSPIERANIE OBSZARÓW WIEJSKICH

Osobom fizycznym ani prawnym nie przyznaje się jakichkolwiek korzyści wynikających z sektorowego prawodawstwa rolnego, jeżeli stwierdzono, że warunki wymagane do uzyskania takich korzyści zostały sztucznie stworzone, w sprzeczności z celami tego prawodawstwa. Przytoczona regulacja stanowi o jakichkolwiek korzyściach pozostających w sprzeczności z celami tego prawodawstwa oraz sztucznie stworzonych warunkach. Wsparcia w ramach tworzenia i organizacji producentów udziela się w celu ułatwienia tworzenia grup i organizacji producentów w sektorach rolnictwa i leśnictwa do celów: a) dostosowania do wymogów rynkowych procesu produkcyjnego i produktów producentów, którzy są członkami takich grup lub organizacji; b) wspólnego wprowadzania towarów do obrotu, w tym przygotowania do sprzedaży, centralizacji sprzedaży i dostawy do odbiorców hurtowych; c) ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów i dostępności; d) innych zadań, które mogą być prowa-

dzone przez grupy i organizacje producentów, takich jak rozwijanie umiejętności biznesowych i marketingowych oraz organizowanie i ułatwianie procesów wprowadzania innowacji. Z powyższą regulacją koresponduje art. 2 ust. 1 ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw, zawierający określenie celów organizowania się w grupę producentów rolnych. Brak realizowania co najmniej jednego ze wskazanych celów, uniemożliwia kwestionowanie zastosowania art. 60 rozporządzenia 1306/2013.

Wyrok NSA z dnia 14 lutego 2024 r., I GSK 178/20,
Legalis nr 3049517

Warunkiem bycia rolnikiem – producentem rolnym jest posiadanie gospodarstwa rolnego i prowadzenie działalności rolniczej polegającej na wytwarzaniu produktów rolnych powstających z uprawy lub chowu zwierząt lub roślin. Oba te warunki muszą być spełnione łącznie, co oznacza, że nie można być rolnikiem, nie posiadając gospodarstwa rolnego albo nie prowadząc działalności zdefiniowanej w przepisach rozporządzenia 2021/2115.

Wyrok WSA w Kielcach z dnia 14 marca 2024 r., II SA/Ke 744/23,
Legalis nr 3066941

Prowadzenie gospodarstwa rolnego oznacza stałą i osobistą działalność rolnika, mającą charakter zarówno wykonywania pracy lub innych zwykłych czynności wiążących się z tym prowadzeniem, jak i zarządzanie gospodarstwem. Zarządzanie gospodarstwem rolnym nie musi polegać na wykonywaniu przez rolnika osobiście prac w gospodarstwie.

Wyrok WSA w Kielcach z dnia 25 kwietnia 2024 r., II SA/Ke 107/24,
Legalis nr 3087548

INNE

Brak jest podstaw do wyłączenia ze zwolnienia od podatku od czynności cywilnoprawnych umowy sprzedaży gruntów rolnych stanowiących gospodarstwo rolne na rzecz nabywcy, w sytuacji, gdy nabywca nieruchomości na dzień nabycia był dotychczasowym dzierżawcą przedmiotowej nieruchomości.

Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 24 stycznia 2024 r., I SA/Ol 469/23,
Legalis nr 3039479

Prowadzenie gospodarstwa rolnego jest pojęciem szerokim, mieszczącym w sobie zespół różnych czynności, polegających nie tylko na zarządzaniu gospodarstwem albo na wykonywaniu pracy w tym gospodarstwie lub podejmowaniu innych zwykłych czynności związanych z prowadzeniem takiej działalności. Samo posiadanie lub własność gospodarstwa nie mogą być kwalifikowane jako jego prowadzenie, jeżeli nie wiąże się z nimi wykonywanie określonej działalności rolniczej. O prowadzeniu działalności rolniczej nie może też decydować wyłącznie wpis do ewidencji aktywnych producentów rolnych. Fakt pobierania takich dopłat potwierdzałyby aktywne prowadzenie działalności rolniczej, czyli prowadzenie gospodarstwa rolnego w rozumieniu art. 17b ust. 1 pkt 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Mając na uwadze wskazany cel świadczenia pielęgnacyjnego, tj. zastąpienie dochodu uzyskiwanego dotychczas z wykonywanej pracy (w tym przypadku w rolnictwie), nie można traktować jako czynnika decydującego o niemożliwości przyznania świadczenia pielęgnacyjnego wyłącznie faktu zarejestrowania w systemie ARiMR w charakterze aktywnego producenta rolnego – w sytuacji, gdy dana osoba nie korzysta ze świadczeń finansowych z tym związanych.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 28 lutego 2024 r., II SA/GI 1684/23,

Legalis nr 3054274

Prowadzenie gospodarstwa rolnego oznacza stałą i osobistą działalność rolnika, mającą charakter zarówno wykonywania pracy lub innych zwykłych czynności wiążących się z tym prowadzeniem, jak i zarządzanie gospodarstwem. Zaprzestanie prowadzenia przez rolnika gospodarstwa rolnego, o jakim mowa w art. 17b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, nie polega więc tylko na faktycznym zaniechaniu wykonywania przez rolnika pewnych czynności, jak np. zaprzestanie osobistej uprawy, zbierania plonów czy uzyskiwania zysków z gospodarstwa, w tym zaprzestanie składania wniosków o dopłaty unijne. Zaprzestanie prowadzenia gospodarstwa rolnego wymaga poza tym przedsięwzięcia szeregu czynności prawnych, powiązanych integralnie ze statusem rolnika i prowadzeniem przez niego działalności rolniczej, takich jak np. złożenie wniosku o usunięcie wpisu z ewidencji producentów rolnych, który pozwala danemu producentowi (rolnikowi) na korzystanie z systemów wsparcia bezpośredniego, a więc prowadzenie gospodarstwa rolnego. Mając jednak na uwadze cel świadczenia pielęgnacyjnego, tj. zastąpienie dochodu uzyskiwanego dotychczas z wykonywanej pracy (w tym przypadku w rolnictwie), nie można traktować jako czynnika decydującego o wyłączeniu możliwości przyznania świadczenia pielęgnacyjnego wyłącznie faktu zarejestrowania w systemie ARiMR w charakterze producenta

rolnego – w sytuacji gdy dana osoba nie korzysta ze świadczeń finansowych z tym związanych.

Wyrok WSA w Kielcach z dnia 29 lutego 2024 r., II SA/Ke 32/24,
Legalis nr 3055114

Zaprzestanie prowadzenia przez rolnika gospodarstwa rolnego, o jakim mowa w art. 17b ust. 1 pkt 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, nie polega więc tylko na faktycznym zaniechaniu wykonywania przez rolnika pewnych czynności, jak np. zaprzestanie osobistej uprawy, zbierania plonów czy uzyskiwania zysków z gospodarstwa, w tym zaprzestanie składania wniosków o dopłaty unijne. Zaprzestanie prowadzenia gospodarstwa rolnego wymaga poza tym przedsięwzięcia szeregu czynności prawnych, powiązanych integralnie ze statusem rolnika i prowadzeniem przez niego działalności rolniczej, takich jak np. złożenie wniosku o usunięcie wpisu z ewidencji producentów rolnych, który pozwala danemu producentowi (rolnikowi) na korzystanie z systemów wsparcia bezpośredniego, a więc prowadzenie gospodarstwa rolnego. Mając jednak na uwadze cel świadczenia pielęgnacyjnego, tj. zastąpienie dochodu uzyskiwanego dotychczas z wykonywanej pracy (w tym przypadku w rolnictwie), nie można traktować jako czynnika decydującego o wyłączeniu możliwości przyznania świadczenia pielęgnacyjnego wyłącznie faktu zarejestrowania w systemie ARiMR w charakterze producenta rolnego – w sytuacji gdy dana osoba nie korzysta ze świadczeń finansowych z tym związanych.

Wyrok WSA w Kielcach z dnia 13 marca 2024 r., II SA/Ke 45/24,
Legalis nr 3066695

Procedura nadawania osadnikom prawa własności gospodarstw spowodowała, że w wielu przypadkach osadnicy nie otrzymali aktu nadania bądź też otrzymali akty nadania, lecz nie doszło do wydania orzeczeń o wykonaniu aktów nadania. W takich przypadkach osadnicy nie nabyli prawa własności gospodarstw, które były w ich posiadaniu. Stąd też został wydany dekret z 1951 r., na mocy którego osoby, które posiadają gospodarstwa rolne i prowadzą je osobiście lub przez członków rodziny, żyjących z nimi we wspólności gospodarczej, a do dnia wejścia w życie niniejszego dekretu nie nabyły ich własności, stają się z mocy prawa właścicielami tych gospodarstw. Władza nie może zmienić granic gospodarstwa rolnego po wydaniu orzeczenia o wykonaniu aktu nadania, jednakże zgodnie ze zdaniem drugim ust. 1 art. 7 dekretu z 1951 r., przed wydaniem tego orzeczenia granice gospodarstwa rolnego mogą być zmienione w związku z regulacją i jedynie w tym przypadku, gdy to jest potrzebne dla racjonalnego rozmieszczenia gospodarstw. Przy zmianie granic

gospodarstw rolnych władza nie może, bez zgody zainteresowanego, zmniejszyć obszaru gospodarstwa rolnego, jeżeli mieści się ono w granicach norm. Starosta wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej może za zgodą zainteresowanego powiększyć posiadane przez niego gospodarstwo rolne do tych norm.

Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2024 r., II SA/Wr 181/24,
Legalis nr 3090602